

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

У статті порушено проблему підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з дітьми дошкільного віку. Особливу увагу приділено теоретичним аспектам професійної підготовки студентів у вищому навчальному закладі в умовах європейського освітнього простору. На основі теоретичного аналізу обґрунтовано думку про те, що професійне становлення особистості майбутніх вихователів дошкільного навчального закладу є поетапним моментом індивідуально-професійного розвитку, формування професійної компетенції, розкриття творчого потенціалу, професійної готовності до самостійної трудової діяльності та є результатом успішного оволодіння знаннями, вміннями та навичками під час навчання у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: фахівець дошкільної освіти, підготовка, професійна підготовка, професійне становлення особистості, вищий навчальний заклад.

В статтє поднята проблема подготовки будущих специалистов дошкольного образования к работе с детьми дошкольного возраста. Особое внимание уделено теоретическим аспектам профессиональной подготовки студентов высших учебных заведений в условиях европейского образовательного пространства. Благодаря теоретическому анализу обосновано мнение о том, что профессиональное становление личности будущих воспитателей дошкольного учебного заведения является поэтапным моментом личностно-профессионального развития, формирования профессиональной компетенции, раскрытия творческого потенциала, профессиональной готовности к самостоятельной трудовой деятельности и является результатом успешного овладения знаниями, умениями и навыками при обучении в высшем учебном заведении.

Ключевые слова: специалист дошкольного образования, подготовка, профессиональная подготовка, профессиональное развитие личности, высшее учебное заведение.

The article raises the problem of training future specialists in preschool education to work with preschool children. Particular attention is paid to the theoretical aspects of the professional training of students in a higher educational institution in the conditions of the European educational space. On the basis of theoretical analysis, the idea that professional development of the personality of future educators of preschool educational institution is a step-by-step moment of

individual-professional development, formation of professional competence, disclosure of creative potential, professional readiness for independent work activity and is the result of successful acquisition of knowledge, skills and abilities while studying at a higher educational institution. The conclusions drawn in the article can be used during theoretical substantiation and practical development of the problem of training of preschool education specialists of a new qualitative level for the upbringing and education of children in a preschool educational institution, which would meet the modern requirements of the society, have the skills to replenish their professional knowledge throughout their lives.

Key words: *specialist of preschool education, preparation, professional training, professional formation of the person, higher educational institution.*

Освіта в умовах трансформації економіки і зростання ролі інноваційних технологій у виробництві стали визначальним фактором і основним засобом перетворення людського потенціалу на якісний людський капітал. Ефективний освітній сектор, включаючи вищу освіту, який відповідає потребам суспільства та ринку праці, дає змогу сформувати у кожної людини здатність швидко адаптуватись до сучасних соціально-економічних реалій, забезпечуючи їй належний життєвий рівень [1].

Реформування вищої освіти в Україні є частиною процесів європейської інтеграції, здійснюючи модернізацію освітньої діяльності у контексті європейських вимог. Ці зміни стосуються створення нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-методичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання.

У всьому світі відбувається пошук нових підходів до побудови більш демократичних, диверсифікованих і результативних (з позицій інтересів суспільства) підходів до побудови освітніх технологій. Сформована нова освітня парадигма, в межах якої переглянуті орієнтири й пріоритети у системі освіти. В якості пріоритету визначимо розвиток особистості, її інтересів, що адекватні сучасним напрямам суспільного розвитку. Відбувається переорієнтація навчального процесу з вузько-предметного характеру викладу і вивчення навчальних дисциплін на розвиток у суб'єктів навчальної діяльності в процесі опанування ними загальної культури та інтегрованої, професійно-зорієнтованої, наукової форми мислення; з історичного контексту становлення наукового знання – на сучасні уявлення про структуру і цілісний зміст системи наук [3, с. 3].

В період таких змін у суспільстві суттєво посилюються вимоги до професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільних навчальних закладів, які здатні швидко адаптуватись до сучасних соціально-економічних реалій, забезпечуючи належний життєвий рівень. На жаль, традиційні методи та форми навчання, які використовуються у вищій школі не забезпечують повної і суцільної ефективності фахової підготовки майбутніх вихователів дошкільного навчального закладу. В той час як від фахівців нової формації вимагається засвоєння ґрунтовних фахових знань і

умінь, високий рівень інтелектуального розвитку та громадянської позиції, здатність до постійного особистісного й професійного самовдосконалення.

Така готовність педагогів дозволить створювати в дошкільних навчальних закладах сприятливі умови для виховання дошкільників, орієнтовані на формування національної свідомості та соціальної компетентності дітей, їхнього активного і відповідального ставлення до життя, самостійності й гнучкості мислення, готовності до ефективного розв'язання проблемних ситуацій.

Останнім часом у підготовці фахівців освіти відбувається перехід до особистісно-діяльнісного підходу, за яким головною метою освіти є розвиток особистості сучасного педагога, формування в нього здатності до активної діяльності, творчої професійної праці (А. Бойко, І. Бех, О. Вербицький, В. Загвязинський, А. Коржуєв, В. Кремень, З. Курлянд, А. Новиков, Н. Платонова, В. Попков, О. Савченко, С. Сисоєва, О. Сухомлинська, Г. Троцько та ін.).

Науковці акцентують увагу на питаннях підготовки педагогічних кадрів, у тому числі й педагогів дошкільного фаху, розглядають проблему удосконалення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах неперервної освіти, різних аспектів фахового становлення майбутнього вихователя (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Голота, Л. Завгородня, Н. Денисенко, Є. Карпова, О. Кучерявий, І. Луценко, Н. Лисенко, М. Машовець, Г. Підкурманна, Т. Поніманська, І. Рогальська-Яблонська та ін.).

Метою статті є аналіз, висвітлення й обґрунтування необхідності професійного становлення особистості та професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах в умовах європейського освітнього простору.

В умовах подальшої євроінтеграції, Болонського процесу та гуманізації сучасної вищої освіти в Україні в цілому все більший акцент ставиться на особистісний, індивідуальний підхід до професійної підготовки студентів. Першочерговими завданнями вищої освіти є не тільки формування у студентів академічних знань, різноманітних професійних умінь і навичок роботи, а й особистісно-професійний розвиток майбутнього фахівця. Особливо високу актуальність проблема особистісно-професійного розвитку студента має в умовах підготовки майбутніх педагогів, а саме вихователів дошкільних установ, оскільки саме для дітей дошкільного віку педагог є однією з найбільш референтних особистостей, прикладом для наслідування, еталоном для «копіювання» як зразків поведінки, так і особистісних якостей. Тому важливим аспектом особистісно-професійного розвитку майбутніх педагогів є формування у них оптимальної системи ціннісних орієнтацій, з переважанням гуманних цінностей, оскільки саме ціннісні орієнтації багато в чому обумовлюють як становлення професіоналізму майбутнього педагога, так і специфіку того еталонного образу, який буде сприйматися дітьми як приклад для

наслідування [7, с. 59].

А отже, основною метою вищого навчального закладу на сучасному етапі розвитку освіти є підготовка кваліфікованого фахівця, готового до ефективної роботи зі спеціальності в дошкільних навчальних закладах, постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності, який володіє фундаментальними методологічними, професійними знаннями, цілісним гуманістичним світобаченням, здатного до інтеграції соціально-педагогічних психологічних та гуманітарних знань, до реалізації технологій, засобів, прийомів та методів, що відповідають потребам дошкільної установи, зокрема в роботі з дітьми дошкільного віку.

У сучасній психолого-педагогічній літературі існує декілька підходів до визначення сутності професійної підготовки. Психологи розглядають її як засіб приросту індивідуального потенціалу особистості, розвитку резервних сил, пізнавальної і творчої активності на основі оволодіння загальнонауковими та професійно-значущими знаннями, вміннями й навичками. Представники педагогічної науки вбачають сутність такої підготовки у набутті людиною професійної освіти, що є результатом засвоєння інтелектуальних знань, умінь та формування необхідних особистісних професійних якостей [6, с. 19].

А відтак, професійна підготовка – це цілеспрямований процес професійного розвитку фахівця, який забезпечує набуття базових знань, умінь, навичок і практичного досвіду, а також якостей особистості (комунікативних, організаційних, корегуючих тощо), необхідних для здійснення педагогічної діяльності. Професійна підготовка майбутніх вихователів – це їх готовність до виконання навчально-вихованих задач, пов'язаних із гармонійним розвитком дітей [11].

Хотілося б зауважити, що підготовка майбутніх фахівців до професійної діяльності оцінюється не лише результативністю їх фахового становлення, але й ефективністю особистісного зростання та включає наступні складові компоненти: зміст підготовки відповідно до цілей, конкретних завдань та специфіки професійної кваліфікації цієї підготовки (зміст підготовки розглядається як мета та результат фахової підготовки у відповідності до освітньо-кваліфікаційного рівня); педагог як конструктор та організатор процесу навчання, розвитку і виховання майбутнього фахівця; педагогічний інструментарій – методи, прийоми, засоби навчальної взаємодії, організаційні форми навчання; суб'єкт навчання як активний учасник навчальної діяльності, результатом якої є особистісне оволодіння професійним досвідом та вміння його творчо застосовувати у майбутній діяльності [4].

З огляду на вищезазначене, підготовка майбутніх вихователів є актуальним та значущим питанням і базується на ефективній побудові навчального процесу вищого навчального закладу.

Слід підкреслити, що в процесі фундаментальної професійної підготовки студентів дошкільних факультетів враховуються положення

Базового компонента дошкільної освіти, який визначає нові правові орієнтири дошкільної освіти, а саме визнання самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі в розвитку особистості; збереження дитячої субкультури; створення сприятливих умов для формування особистісної зрілості дитини, її базових якостей; пріоритет повноцінного проживання дитиною сьогодення у порівнянні з підготовкою до майбутнього етапу життя; повага до дитини, врахування індивідуального особистого досвіду дошкільника; компетентнісний підхід до розвитку особистості, збалансованість набутих знань, умінь, навичок, сформованих бажань, інтересів, намірів та особистісних якостей і вольової поведінки дитини [2].

Серед факторів, які зумовили необхідність перегляду пріоритетів у системі професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільного профілю, можна виокремити три групи чинників. Насамперед це системні трансформації в національній освітній галузі, пов'язані з реалізацією ідеї гуманістичної педагогіки, запровадженням нової освітньої парадигми, з уведенням державних освітніх стандартів тощо. Успішність модернізаційних процесів, ініційованих на державному рівні, значною мірою визначається особистим ставленням вихователів до інновацій, їхньою теоретико-методологічною та технологічною підготовленістю до розбудови національної системи освіти на гуманістичних і демократичних засадах.

Другу групу чинників модернізаційних перетворень у галузі педагогічної освіти складають соціально-педагогічні зміни в системі освіти, що відбуваються у контексті цивілізаційних трансформацій, зумовлених новою соціотехнологічною революцією. У ХХІ ст. освіта постала перед низкою історичних викликів, один із яких виявляється в тому, що національні освітні системи мають набути інноваційного характеру, а їх вихованці – здатності до інноваційного типу життя. У цих умовах готовність освітян до прийняття й продукування прогресивних інноваційних змін у культурі, соціумі та освіті набуває особливого значення.

Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти педагогічними колективами дошкільних закладів активно апробуються вітчизняні та зарубіжні освітні технології, альтернативні традиційній, розробляються й запроваджуються в навчально-виховний процес авторські навчальні програми, методики, технології тощо. Тому до третьої групи чинників трансформації дошкільної освіти відносять готовність освітян до оцінки нових педагогічних технологій, визначення їх відповідності потребам і можливостям конкретного дошкільного навчального закладу, а також здатність педагогів до конкретної експериментальної перевірки інноваційних ідей [8, с. 50].

Є всі підстави стверджувати, що якісна професійна підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку в контексті сучасності визначається рядом умов професійного становлення особистості студентів: рівнем здобутих знань; компетентністю в професійній діяльності;

стійкою мотивацією до навчання, професійним зростанням у педагогічній сфері та культурою особистості студента.

Професійне становлення особистості студента – засвоєння за спеціально організованою програмою соціально-професійних ролей, підготовка до виконання важливих соціально-професійних функцій. Основними напрямками професіоналізації у навчальній життєдіяльності є професійне навчання, професійне самовизначення, самоствердження та зростання, розвиток інтелектуального потенціалу щодо відповідної сфери професійної діяльності, духовне збагачення, моральне, фізичне самовдосконалення. Студент вищого навчального закладу – це молода людина, яка характеризується професійною самовизначеністю до висококваліфікованого виконання функцій фахівця у відповідній галузі [10, с. 306–307].

Професійне становлення є значущою складовою особистісного зростання. Попри всі суперечності, які мають місце у вищих навчальних закладах при підготовці майбутніх фахівців, особистісне зростання студентів під час навчання можливе при створенні сприятливих умов та дотримання певних принципів їх підготовки. Важливими передумовами становлення особистості студентів є наявність професійної спрямованості на професію, на особистість дитини дошкільного віку. На думку Г. Гончаровської, психолого-педагогічними чинниками особистісного становлення майбутнього професіонала під час навчання у вищому навчальному закладі є: особистісно-діяльнісна спрямованість змісту, методики, організації навчально-виховного процесу підготовки фахівців; формування професійних установок; концептуальна єдність і наступність змісту, форм та методів навчання; проблемно-орієнтований, розвивальний характер процесу здобуття освіти; тісний зв'язок теорії та практики; відкритість освітнього процесу, використання інновацій; суб'єкт-суб'єктні стосунки викладачів та студентів; залучення психологічної служби ВНЗ з метою розвитку особистості студентів, надання їм психологічної допомоги за необхідності тощо [9, с. 35–36].

При аналізі питання професійного становлення майбутнього фахівця, В. Бодрова виокремила ряд характеристик, які визначально детермінують кінцевий успіх формування студента як професіонала, його професійну готовність та у сукупності зумовлюють її рівень: професійна мотивація як спонукальна та спрямовуюча активність особистості на задоволення не тільки біологічних потреб, але насамперед потреб у праці, спілкуванні, самоствердженні, самореалізації, самовдосконаленні; загальна та професійна підготовленість у формі попередніх (для опанування професії) і кваліфікаційних (з урахуванням рівня професіоналізації) знань, навиків і умінь, необхідних для виконання стандартних та нетипових професійних завдань; рівень функціональної готовності та резервів організму до трудової діяльності, розвиток професійно важливих фізіологічних функцій аналізаторів і фізичних якостей (сила, швидкість, витривалість); стан

індивідуально-психологічних функцій людини і насамперед професійно важливих якостей для конкретної діяльності, що характеризують пізнавальні процеси і психомоторику, темперамент, характерологічні та емоційно-вольові особливості особистості [5].

Враховуючи вищесказане, професійне становлення особистості студентів – майбутніх фахівців дошкільної освіти – сприяє формуванню рівня активності, самовизначення, свідомості, особистісної зрілості, здатності приймати рішення та базується на професійній мотивації, системі отриманих професійних знань, вмінь і розвинутих психолого-педагогічних якостей.

Таким чином, постає потреба у підготовці фахівців дошкільної освіти нового якісного рівня до виховання та навчання дітей у дошкільному навчальному закладі, які б відповідали сучасним вимогам суспільства, володіли уміннями впродовж всього життя самостійно поповнювати професійні знання та збагачувати власний професійний досвід. Успішність здійснення професійної підготовки майбутнього вихователя до виховання дітей дошкільного віку залежить від оптимальності визначення системи поглядів на процес підготовки, на основі врахування змін стратегічних цілей професійної підготовки та закономірностей побудови навчального процесу у вищому навчальному закладі.

На основі проведеного теоретичного аналізу підтверджено, що основною метою вищого навчального закладу на сучасному етапі розвитку освіти в умовах європейського освітнього простору є підготовка кваліфікованого фахівця дошкільного профілю, готового до ефективної роботи зі спеціальності в дошкільних навчальних закладах, постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності, який володіє фундаментальними методологічними, професійними знаннями, цілісним гуманістичним світобаченням, здатного до інтеграції соціально-педагогічних, психологічних та гуманітарних знань, до реалізації технологій, засобів, прийомів і методів, що відповідають потребам дошкільної установи, зокрема в роботі з дітьми дошкільного віку. А тому постає потреба зміни організаційного освітнього процесу, основою якого є професійне становлення особистості майбутніх вихователів, здатних до адаптації у сучасних умовах розвитку освітнього простору, успішної самореалізації, як у професійній діяльності, так і в реальному соціумі. Подальшої розробки потребує питання визначення педагогічних умов професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в умовах європейського освітнього простору, що становить перспективу подальших наукових розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк О. В. Інтеграція України в європейський освітній простір [Електронний ресурс] / О. В. Антонюк // Актуальні питання сучасної музичної освіти. Мистецтвознавство. – Режим доступу до журн.:

- http://knmau.com.ua/chasopys/03_NBUV/web/03_Antoniuk-O.pdf.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук ; Авт. колектив: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л., Гавриш Н.В., Долинна О.П., Ільченко Т.С., Коваленко О.В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О.В., Панасюк Т.В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А.С., Якименко Л.Ю. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
  3. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя навчального закладу : моногр. / Г. В. Беленька. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 320 с.
  4. Богініч О. Л. Шляхи вдосконалення системи підготовки фахівців дошкільної освіти [Електронний ресурс] / О.Л. Богініч // Педагогічна наука : історія, теорія, практика, тенденції розвитку. – 2008. – Вип. 1. – Режим доступу до журн.: http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n1_2008_st_9/
  5. Бодров В.А. Психология профессиональной пригодности : учебное пособие для вузов / В.А. Бодров. – М. : ПЕР СЭ, 2001. – 511 с.
  6. Бойчук І. Науково-теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців у коледжі / І. Бойчук // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 12. – С. 18–21.
  7. Величко Т. Д. Підготовка майбутніх вихователів до формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників: дис. ... канд. пед. наук. 13.00.08 / Тетяна Дмитрівна Величко. – Одеса. – 2014. – 273 с.
  8. Гавриш І. Підготовка майбутніх фахівців дошкільного профілю до інноваційної діяльності як педагогічна проблема / І. Гавриш // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : Науково-теоретичний збірник. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – Вип. 14. – с. 50–53.
  9. Гончаровська Г. Проблема становлення особистості студентів – практичних психологів у процесі формування їх готовності до майбутньої діяльності з дітьми дошкільного віку [Електронний ресурс] / Г. Гончаровська // Аксіопсихологія розвитку особистості в освітньому середовищі. Психологія особистості. – 2012. – № 1(3). Режим доступу до журн. : http://ps.pu.if.ua/2012_3/4Honch.pdf.
  10. Козирєв М. П. Професійне становлення фахівця вищого навчального закладу / М. П. Козирєв, Ю. Р. Козловська // Науковий вісник Львівського державного педагогічного університету внутрішніх справ, серія психологічна. – 2013. – Вип. 1. – С. 305–313.
  11. Тукач І. І. Професійна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до ознайомлення дошкільників з їх правами та обов'язками / І. І. Тукач // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. – 2012. – № 6. – С. 204–208.